

JAZYKOVÝ INFORMAČNÍ PŘEHLED

Romský jazyk v reakci na situaci na Ukrajině

Organizace odhadují, že na začátku roku 2022 žilo na Ukrajině asi **400 000 Romů** a romština je prvním jazykem asi **85 %** z nich. Odhadem **100 000 Romů** bylo od února 2022 nuceno uprchnout do jiných evropských zemí a mnoho dalších uprchlo do jiných částí Ukrajiny.

Terminologie v romštině se v různých lokalitách často liší, zejména pokud jde o novější témata a technickou či lékařskou slovní zásobu, protože uživatelé přebírají slova z dominantních jazyků dané oblasti.

Mnoho dialektů používá abecedy dominantních jazyků v dané oblasti, zejména latinku a cyrilici. Ačkoli byla v roce 1990 přijata standardní romská abeceda, není všeobecně používána.

V důsledku kontaktu s dominantními jazyky v dané oblasti ovládají někteří rodilí Romové do určité míry druhý jazyk, což se však na Ukrajině značně různí. Romština je obecně preferovaným jazykem romských rodilých mluvčích.

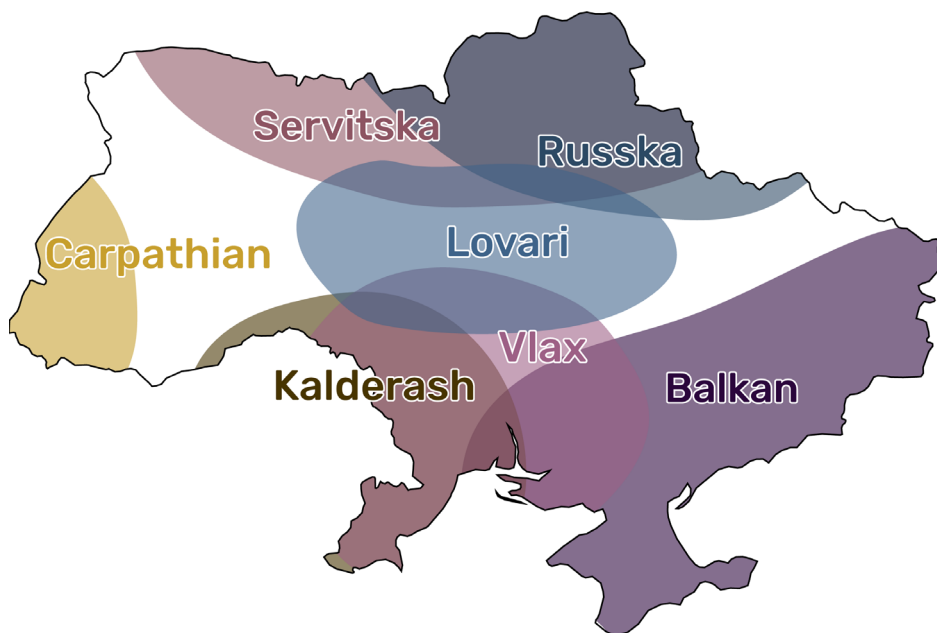
Tipy

- Aby byla komunikace efektivní, používejte pokud možno první jazyk dané osoby.
- Vyvarujte se předpokladu, že se romská komunita dokáže plně vyjadřovat v ukrajinštině nebo ruštině, zejména o citlivých tématech týkajících se zdraví nebo ochrany.
- Ujistěte se, že víte, jaký romský dialekt vaše cílová skupina používá, a podle toho určete překladatele nebo tlumočníka.
- Pokud si nejste jisti dialektem nebo ho nemůžete nabídnout, požádejte překladatele nebo tlumočníka, aby pokud možno používal slova, která jsou srozumitelná i pro mluvčí různých romských dialektů.
- Zvažte zpřístupnění informací a mechanismů zpětné vazby ve vizuální, mluvené a zvukové podobě, aby se dostaly k co největšímu počtu Romů.
- Je nutné vzít na vědomí, že ženy hovořící romsky a starší lidé mohou hůře číst nebo mluvit ukrajinsky či rusky a že jim také nemusí být příjemné mluvit se zásahovými pracovníky.
- Respektujte genderové normy v komunikaci s romskými komunitami. Pokud je ve skupině, které pomáháte, přítomen romský muž, zapojte jej do rozhodovacího procesu. Pokud je přítomno více mužů, zapojte nejstaršího, který bude pravděpodobně vůdce skupiny.
- Zeptejte se lidí, zejména žen a dívek, zda s vámi chtějí mluvit o samotě, nebo za přítomnosti členů rodiny či komunity.
- S romskými ženami a dívkami komunikujte o citlivých tématech prostřednictvím ženského personálu a tlumočnic.

Podrobněji o užívání romštiny na Ukrajině

Romské dialekty na Ukrajině

Ačkoli je romština považována za jeden jazyk, vzhledem k zeměpisnému rozšíření romských komunit existuje mnoho dialektů. Romové na Ukrajině a v sousedních zemích používají řadu dialektů, což může některým Romům ztěžovat vzájemné porozumění.

Obrázek 1: Přibližné rozdělení hlavních romských dialektů na Ukrajině. Rozdělení romských dialektů a údaje o místech jejich užívání se liší. Tato kompozitní vizualizace dat z více publikovaných i nepublikovaných zdrojů je pouze orientační.

Před únorem 2022 žily největší romské komunity na Ukrajině v Zakarpatské, Oděské a Charkovské [oblasti](#). Největšími dialektovými skupinami na Ukrajině jsou servitská (ukrajinská nebo levobřežní) romština na severu a vlašská (olašská) romština, včetně kalderašské, na jihu. Mezi další významné dialektové skupiny a nářečí patří balkánská romština na východě a jihu, karpatská (centrální) romština na západě, ruská romština na severu a komunity lovarských Romů na celé Ukrajině.

V rámci každé skupiny existují odlišné dialekty; mnohé z nich, ale ne všechny, jsou [vzájemně srozumitelné](#). Probíhají odborné konzultace s cílem zjistit, jaký je status romského znakového jazyka a zda existuje jeho standardní podoba. Někteří romští tlumočníci mohou tlumočit pro mluvčí různých dialektů. Kalderašskému dialektu pravděpodobně rozumí, i když ne zcela, mnoho ukrajinských Romů.

Užívání druhého jazyka mezi Romy

Romské komunity ze střední a východní Ukrajiny často používají ruštinu a ukrajinštinu, ale někteří z nich nemusí být schopni tyto jazyky používat při složitých nebo citlivých diskusích nebo mohou znát jazyky hostitelských zemí, jako je rumunština nebo polština. Romské komunity ze západní Ukrajiny častěji používají maďarštinu nebo slovenštinu, ale mohou mít problémy s porozuměním ruštiny nebo ukrajinštiny. Komunity z jižní Ukrajiny pak častěji používají rumunštinu jako druhý jazyk. Diskriminační politika brání některým Romům ve výuce romštiny; například velký počet [Romů v Zakarpatské oblasti](#) používá jako mateřský jazyk maďarštinu a nemluví ukrajinsky, rusky ani romsky.

Gramotnost a vyloučení

Mnoho Romů čelí vyloučení ze vzdělávání, což vede k nízké úrovni gramotnosti. Ženy, starší lidé a osoby se zdravotním postižením častěji nečtou a nepíší nebo to dělají s obtížemi. Sociální vyloučení také omezuje možnosti Romů plně ovládat a pohodlně používat dominantní jazyk v dané oblasti. Mnoho Romů z venkovských komunit na Ukrajině také nemá přístup k internetu nebo chytrým telefonům a nezná digitální komunikační kanály. V důsledku toho jsou informace v písemné a digitální podobě pro mnoho Romů pravděpodobně nedostupné. Iniciativy umožňující přístup Romů k informacím, jako je tato [rozhlasová stanice](#) poskytující

zvukový obsah v romštině v Moldavsku, jsou vzácné. I když jsou informace dostupné, zkušenosti se stigmatizací, diskriminací a vyloučením mohou u romského publika vyvolat nedůvěru k mnoha informačním kanálům. Organizace by měly zohlednit [kulturní a komunitní zvyklosti](#) při plánování komunikace s romskými rodinami a jednotlivci.

Mnoho Romů nemá identifikační doklady a odhaduje se, že **10-20 %** ukrajinské romské populace, tedy asi 35 000 lidí, je bez státní příslušnosti nebo je v riziku ztráty státní příslušnosti. To zvyšuje riziko obchodování s lidmi v průběhu toho jak lidé utíkají ze svého okolí nebo za hranice. Znamená to také, že lidé mají problémy získat přístup k mezinárodní ochraně. Informace ve správném formátu, tlumočení a kulturní mediace mohou zlepšit přístup k informacím a snížit riziko pro uživatele romského jazyka.

Jak může CLEAR Global pomoci

- Volně přístupné a přizpůsobené [školení a poradenství](#) na podporu překladatelů, tlumočnicků, kulturních mediátorů a dalších osob podporujících romské komunity.
- [Interaktivní mapa](#) mateřských a dalších jazyků používaných na Ukrajině.
- Úprava jednoduchého jazyka a školení o zásadách jednoduchého jazyka.
- Jazykové technologie pro otevření vícejazyčných obousměrných komunikačních kanálů určených na podporu postižených komunit.
- Překladatelská podpora v romštině – budujeme naše kapacity v romštině, ale v současné době jsou velmi omezené. Romové, kteří se chtějí připojit k naší komunitě lingvistů, tak mohou učinit [zde](#).

Odkazy

Rada Evropy (2020). Výsledky průzkumu v rámci projektu „Strengthening the Protection of National Minorities, including Roma, and Minority Languages in Ukraine“. Rada Evropy a Národní akademie pedagogických věd Ukrajiny.

Rada Evropy (b.r.). Romština | Jazyk: Informační listy o romštině. Rada Evropy.

Glottolog (b.r.). „Family: Romani“. <https://glottolog.org/resource/languoid/id/roma1329>

Mezinárodní skupina pro práva menšin (2020). „Roma“. <https://minorityrights.org/minorities/roma-13/>

Romský ženský fond Chirikli (2022). Průvodce navazováním kontaktů s romskými uprchlíky z Ukrajiny v evropských zemích. Romský ženský fond Chirikli a nadace Diakonie.

ROMANI Project (b.r.) Databáze romských dialektů. Manchesterská univerzita.

Rromanes.org (b.r.). „Ромські діалекти України“. <http://rromanes.org/>

Romská nadace (b.r.). „Rromanes (Language)“. <https://rroma.org/en/rromanes-language/>

Tento informační přehled byl sestaven s cenným přispěním členů romské komunity a romských organizací občanské společnosti na Ukrajině a v sousedních zemích. Pokud chcete poskytnout zpětnou vazbu nebo navrhnout změny, kontaktujte nás na adrese info@clearglobal.org.